

ΓΕΥΜΑ ΜΕ ΤΗΝ «Κ»	ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ	ΙΔΕΕΣ	ΙΣΤΟΡΙΑ	ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ	ΜΟΔΑ	ΑΘΛΗΤΙΚΑ	ΚΑΙΡΟΣ
------------------	--------------	-------	----------------	------------	------	----------	--------

Η δίκη του Τόκιο

Μετά τη Νυρεμβέργη οι Σύμμαχοι έστειλαν στη Δικαιοσύνη και αξιωματούχους της Ιαπωνίας για εγκλήματα πολέμου

65
χρόνια
πριν

Του **ΝΙΚΟΥ ΖΑΪΚΟΥ***

Σε αντίθεση με τη δίκη της Νυρεμβέργης, η δικαστική κατάληξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στην Ασία παραμένει λιγότερο γνωστή και πολύ πιο αμφιλεγόμενη. Το Διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο για την Απω Ανατολή συγκροτήθηκε από τα εννέα συμμαχικά κράτη που συνυπέγραψαν την Πράξη Παράδοσης της Ιαπωνίας στις 2 Σεπτεμβρίου 1945 - Αυστραλία, Καναδά, Κίνα, Γαλλία, Ολλανδία, Νέα Ζηλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ηνωμένες Πολιτείες, Σοβιετική Ένωση, καθώς και τη Βρετανική Ινδία και τις Φιλιππίνες.

Μάιος 1946. Το Διεθνές Στρατιωτικό Δικαστήριο για την Απω Ανατολή στο κτίριο της Σχολής Αξιωματικών.

Η διαδικασία εκτυλίχθηκε από τις 3 Μαΐου 1946 ως τις 16 Απριλίου 1948 σε έναν τόπο έντονου συμβολισμού, το κτίριο της πρώην Αυτοκρατορικής Στρατιωτικής Σχολής Αξιωματικών στο Τόκιο. Απαγγέθηκαν κατηγορίες εις βάρος 28 ηγετικών στελεχών του ιαπωνικού πολιτικού, στρατιωτικού και διπλωματικού μηχανισμού για συνωμοσία σε εγκλήματα κατά της ειρήνης, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας με αφορμή τις επιθετικές εξορμήσεις της Ιαπωνίας από το 1931 κατά της Κίνας και από τον Δεκέμβριο του 1941 κατά των Συμμάχων. Ανάμεσα στους κατηγορούμενους συμπεριλαμβανόταν ο Τόγιο Χιντέκι, πρωθυπουργός της Ιαπωνίας κατά την επίθεση στο Περλ Χάρμπορ, τέσσερις πρώην πρωθυπουργοί και μέλη πολεμικών κυβερνήσεων.

Ενώ στη Νυρεμβέργη η ενοχή των κατηγορουμένων θεμελιώθηκε σε ατελείωτα επίσημα τεκμήρια, στο Τόκιο η απόδειξη βασίστηκε κυρίως σε εκατοντάδες μαρτυρίες και ένορκες καταθέσεις, καθώς και σε εκθέσεις και περισσότερα από 4.000 έγγραφα, που σήμερα βρίσκονται διάσπαρτα σε αρχεία και βιβλιοθήκες των χωρών που συντέλεσαν στη δίκη. Τα πρακτικά της διαδικασίας ξεπερνούν τις 50.000 σελίδες.

Πάνω, οι τελευταίες λέξεις που έγραψαν οι καταδικασμένοι σε θάνατο Ντοϊχάρα Κένζι, Μασούι Ιουάνε, Τόγιο Χιντέκι και Μούτο Ακίρα, στις 22 Δεκεμβρίου 1948.

Αριστερά, οι πολεμικοί ηγέτες της Ιαπωνίας σκάνονται από τις θέσεις τους στην αίθουσα του δικαστηρίου για την απαγγελία κατηγοριών εναντίον τους σχετικά με τις επιθετικές εξορμήσεις της χώρας τους από το 1931 κατά της Κίνας και από τον Δεκέμβριο του 1941 κατά των Συμμάχων.

Οι κατηγορίες, η διαφωνία των δικαστών και οι ποινές

Το **Δικαστήριο** χρειάστηκε επτά μήνες για να συντάξει την απόφαση, της οποίας η δημοσίευση αναγγέλθηκε στις 4 Νοεμβρίου 1948 και τελείωσε μετά από οκτώ μέρες. Δύο από τους δικαστές συνέταξαν συμφωνές Χωριστές Γνώμες και άλλοι τρεις δικαστές Δισοφάμενες Γνώμες, αποκαλύπτοντας σοβαρές διαφωνίες της έδρας πάνω σε ζητήματα διαδικασίας και ουσίας.

Στο επίκεντρο των διαφορών βρέθηκε η καταδίκη της συνωμοσίας για επιθετικό πόλεμο. Οι μειοψηφάσαντες δικαστές προέβλεψαν το λανθασμένο νομικό επιχείρημα ότι ο επιθετικός πόλεμος δεν ήταν ένα διεθνώς απαγορευμένο έγκλημα πριν από τον Β' Παγκόσμιο

πολέμο. Δεν φάνηκε επίσης να δόθηκαν στυγνές κυβερνητικές εντολές για τη διάπραξη θρησικών σε βάρος αμάχων, όπως συνέβη στην οργανωμένη από τους ναζί γενοκτονία των Εβραίων της Ευρώπης, αλλά μάλλον έλλειψη ελέγχου των σοβαρών εγκληματικών εκτροχών του παντοδύναμου ιαπωνικού στρατού.

Η πλειοψηφία του Δικαστηρίου, όπως και στη Νυρεμβέργη, δεν ενέμεινε σε αυστηρά νομικά θετικιστικά κριτήρια και επέλεξε ως βάση της κρίσης της τα δεινά των θυμάτων. Έτσι, οι κατηγορούμενοι καταδικάστηκαν όχι μόνο για επιθετικό πόλεμο, αλλά και ως ιεραρχικά ανώτεροι για τα εγκλήματα του ιαπωνικού στρατού. Εξάλλου, από τη στιγμή που όλοι είχαν εμπλακεί στον πόλεμο, κρίθηκε ότι συμμετείχαν έστω και εν μέρει στον σχεδιασμό του. Το επιχείρημα των συνηγόρων υπεράσπισης ότι από το 1928 η Ιαπωνία επιδόθηκε σε μια αλτρουιστική εκστρατεία απελευθέρωσης της Ασίας από την κυριαρχία της Δύσης δεν έπεισε.

Επί από τους κατηγορούμενους καταδικάστηκαν σε θάνατο δι' απαγχονισμού και εκτελέστηκαν στις 23 Δεκεμβρίου 1948: ο βαρώνος Χιρότα Κόκι (πρωθυπουργός και μετέπειτα υπουργός Εξωτερικών), ο στρατηγός Ντοϊχάρα Κένζι (επικεφαλής των μυστικών υπηρεσιών στο κράτος ανδρικών υπηρεσιών Μαντζουρίας και μετέπειτα διοικητής της αεροπορίας), Ιταγκάκι Σεΐσιρο (υπουργός Πολέμου), Κιμούρα Χεϊτάρο και Μούτο Ακίρα (διοικητής εκστρατευτικής δύναμης της Βιρμανίας), Τόγιο Χιντέκι (στρατιωτικός διοικητής και μετέπειτα πρωθυπουργός) και Μασούι Ιουάνε (διοικητής της εκστρατευτικής δύ-

Πάνω, ο Μασούι Ιουάνε, καβάλα στο άλογο του, παίρνει μέρος σε παρέλαση στην πόλη Νανκίγγκ στις 17 Δεκεμβρίου 1937, τον καιρό της παντοδυναμίας του. **Κάτω,** Ιάπωνες στρατιώτες εισέρχονται στη Νανκίγγκ τον Ιανουάριο του 1938. Στη σφαγή της Νανκίγγκ, έχασαν τη ζωή τους 100.000 με 200.000 Κινέζοι.

ναμς της Σαγκάης και του στρατού της κεντρικής Κίνας). Δύο από τους υπόλοιπους κατηγορούμενους πέθαναν κατά τη διάρκεια της δίκης, άλλοι δύο στη φυλακή και ένας απαλλάχθηκε λόγω φρενοβλα-

βείας. Οι υπόλοιποι 16 καταδικάστηκαν σε στερητικές της ελευθερίας ποινές, αλλά μέχρι το 1958 όλοι αφέθηκαν ελεύθεροι.

Η δίκη του Τόκιο υπήρξε η γνωστότερη έκφανση μιας ευρύτερης

σειράς δικών, στο πλαίσιο των οποίων οδηγήθηκαν στις δικαστικές αίθουσες ακόμη 42 παράγοντες της ιαπωνικής βιομηχανίας και οικονομίας λόγω της εμπλοκής τους στον πόλεμο. Επίσης, περισσότεροι από 5.500 Ιάπωνες λογοδότησαν για εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας σε άλλες χώρες, από τους οποίους περίπου χίλιοι καταδικάστηκαν σε θάνατο. Το δικαστικό αυτό υλικό δεν έχει αναλυθεί μέχρι σήμερα.

Δεν υπάρχει καμία κοινή αποδεκτή ή κυρίαρχη αφήγηση σε σχέση με τη δίκη του Τόκιο και τη σημασία της. Η προδικαστική στρατηγική, η κυρίως διαδικασία, η απόφαση - η οποία πρωτοδομησε έτυχε στην ολότητά της μόλις το 1977 - οι ποινές έχουν προκαλέσει συναισθηματικά φορτισμένες και αντικρουόμενες τοποθετήσεις.

Επικριτές

Για τους επικριτές της, η δίκη αποτέλεσε εκτός από μία πολιτική αποτυχία και μία εξίσου σοβαρή νομική αποτυχία, η οποία δεν θα μπορούσε να αποτελέσει έγκυρο δικαστικό προηγούμενο παρά μόνο ως παράδειγμα προς αποφυγήν. Οι διώξεις θεωρήθηκαν επιλεκτικές προς κάθε κατεύθυνση: πουθενά δεν γίνεται αναφορά στους βομβαρδισμούς της Χιρόσιμα και του Ναγκασάκι, ούτε όμως και στην ποινική ευθύνη του αυτοκράτορα Χιροχίτο ή στις θηριωδίες κατά των αμάχων πληθυσμών των αποικιών της Ιαπωνίας. Τα στελέχη της ιαπωνικής Μονάδας 731, που διενήργησαν πειράματα σε αιχμαλώτους πολέμου για τις συνέπειες των βακτηριολογικών όπλων, απέφυγαν τη λογοδοσία, με αντάλλαγμα την αποκάλυψη των πορισμάτων στους Συμμάχους.

1928. Ο αυτοκράτορας Χιροχίτο, αμέσως μετά την τελετή ενθρόνισής του. Δεν του ασκήθηκαν διώξεις.

Εκτελέστηκαν δι' απαγχονισμού

Βαρώνος Χιρότα Κόκι: Πρωθυπουργός και μετέπειτα υπουργός Εξωτερικών της Ιαπωνίας.

Στρατηγός Ντοϊχάρα Κένζι: Επικεφαλής μυστικών υπηρεσιών Μαντζουρίας και διοικητής αεροπορίας.

Στρατηγός Ιταγκάκι Σεΐσιρο: Υπουργός Πολέμου της Ιαπωνίας.

Στρατηγός Κιμούρα Χεϊτάρο: Διοικητής της εκστρατευτικής δύναμης της Βιρμανίας.

Στρατηγός Μούτο Ακίρα: Διοικητής της εκστρατευτικής δύναμης της Βιρμανίας.

Στρατηγός Τόγιο Χιντέκι: Στρατιωτικός διοικητής και μετέπειτα πρωθυπουργός της Ιαπωνίας.

Στρατηγός Μασούι Ιουάνε: Διοικητής εκστρατευτικής δύναμης Σαγκάης και στρατού κεντρικής Κίνας.

«Πόλεμοι της μνήμης», τραυματικές πτυχές και συλλογική ενοχή

Στις 29 Απριλίου 1946 οι New York Times έγραψαν ότι «οι Σύμμαχοι παραπέμπουν τον Τόγιο και άλλους 27 σε δίκη με την κατηγορία της συνωμοσίας για παγκόσμια κυριαρχία».

Η **δίκη** αντιμετωπίζεται από μια μεγάλη μερίδα της ιαπωνικής κοινωνίας ως μία εν γένει ανώφελη εθνική εμπειρία, επειδή θεωρήθηκε ότι απέτυχε να εξατομικεύσει τις ευθύνες της γενεάς του πολέμου, αλλά και να αποτινάξει το πικρό συναισθημα της συλλογικής ενοχής από τις μελλοντικές γενεές. Παρότι οι λεπτομέρειες της παραμένου άγνωστες στους περισσότερους, εντούτοις το 1995 συγκεντρώθηκαν 5 εκατομμύρια υπογραφές κατά της ιδέας να ψηφιστεί κοινοβουλευτική απόφαση απολογίας προς τα θύματα της ιαπωνικής κατοχής.

Παράλληλα, οι «πόλεμοι της μνήμης» σχετικά με βαθύτατα τραυματικές πτυχές της δίκης συνεχίζονται με ένταση, ιδιαίτερα όσον αφορά την κατοχή των λεγόμενων «Γυναικών Απόλαυσης» (Comfort Women) από τον Αυτοκρατορικό Στρατό. Σύμφωνα με την απόφαση, τα θύματα του ιαπωνικού στρατού στην πόλη Νανκίγγκ άγγιξαν σε 100.000 με 200.000 άτομα, ενώ περίπου 20.000 γυναίκες υπήρξαν θύματα βιασμού σε «ένα εγκληματικό όργανο, που άρχισε με την κατάληψη της πόλης στις 13 Δεκεμβρίου 1937 και δεν έπαυσε μέχρι τις

Νανκίγγκ, 1937/1938. Ανδρες του Αυτοκρατορικού Στρατού της Ιαπωνίας ετοιμάζονται να θάψουν ζωντανούς άμαχους Κινέζους αιχμαλώτους.

αρχές του Φεβρουαρίου 1938». Οι παραπάνω αριθμοί αυξάνονται από την ιαπωνική πλευρά, αν και η στατιστική αυτή μάχη προσβάλλει κάθε θύμα της Νανκίγγκ.

Η δίκη του Τόκιο επανήλθε στο προσκήνιο από το 2001 και μετέπειτα με αφορμή τις επίσιες επισημότητες του Ιάπωνα πρωθυπουργού Κοϊζούμι στο Ιεροφύλακιο Γιασουκούι, όπου αναπαύονται τα πνεύ-

ματα 2,5 εκατομμυρίων νεκρών των πολέμων από τον 19ο αιώνα, μεταξύ των οποίων και 14 καταδικασθέντων στο Τόκιο. Η ιαπωνική κοινή γνώμη διαιρέθηκε, ενώ η Κορέα και η Κίνα αντιμετώπισαν τις παραπάνω επισκέψεις ως πράξεις που καταλύουν τη διάκριση ανάμεσα στα θύματα και στους εγκληματίες πολέμου.

Η σημασία της δίκης του Τόκιο εξακολουθεί να ερευνείται από πολιτικούς, διπλωμάτες, ιστορικούς, πολιτικούς επιστήμονες, οικονομολόγους, ψυχολόγους, οδηγώντας πρόσφατα σε θετικότερες αξιολογήσεις, χωρίς όμως και πάλι να υπάρχει απόλυτη ομοφωνία. Το βέβαιο είναι ότι σε πολιτικό επίπεδο η δίκη έδωσε το έναυσμα για να αντικριστεί η Ιαπωνία με κριτικό τρόπο το παρελθόν της. Ως «επανάσταση στο δίκαιο» η δίκη του Τόκιο υπήρξε, όπως και η Νυρεμβέργη, ένα ορόσημο της κίνησης για τη δικαστική πάταξη της διεθνούς εγκληματικότητας.

* Ο κ. Νίκος Ζάικος είναι επίκουρος καθηγητής Διεθνούς Δικαίου στο Τμήμα Βαλκανικών Σπουδών Φλώρινας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.